

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті проаналізовано стан проблеми професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови початкової школи у сучасному університеті. Автор аналізує сучасні тенденції та підходи формування фахової компетентності студентів педагогічних факультетів.

Постановка проблеми. У державних та міжнародних документах [4-5] з проблем вищої освіти наголошується на необхідності формування нової генерації педагогічних кадрів, підготовленої до якісного забезпечення освітніх потреб особистості, розвитку її інтелектуального та культурного потенціалу. Вирішення цієї проблеми в сучасних умовах вимагає від вчителя глибокого усвідомлення особистісно орієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації навчально-виховного процесу, комп'ютерної грамотності, володіння іноземними мовами тощо.

Сьогодні перетворення торкнулись кожної ланки освіти. Так, Болонський процес є об'єктивною перспективою, яка не має альтернативи, тому що в світі, зокрема і в Європі, відбуваються інтеграційні процеси, обумовлені глобалізацією, яка охоплює і сферу освіти в цілому, і сферу вищої педагогічної освіти зокрема.

Формулювання цілей статті. Тому метою даної статті є висвітлення сучасних вітчизняних та зарубіжних підходів педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземної мови початкових класів у сучасному університеті.

Дослідивши і проаналізувавши сучасні вітчизняні та зарубіжні тенденції розвитку педагогічної підготовки вчителя у ВЗО, у нашому дослідженні ми розглянемо які тенденції розвитку освіти є провідними і найбільш перспективними на сучасному етапі для формування фахової компетентності майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи.

Методологічним підґрунтям побудови ефективної фахової компетентності ми розглядаємо положення:

- компетентнісного підходу
- системного підходу
- комунікативного підходу
- гуманістичного підходу
- технологічного підходу

Компетентнісний підхід акцентує нашу увагу на визначенні ключових компетенцій майбутнього вчителя іноземних мов початкових класів у їх професійній підготовці. У наукових джерелах дефініція «компетентнісний підхід» розглядається як оцінка підготовленості певного освітньо-кваліфікаційного рівня до професійної діяльності на основі наявності в них визначених стандартами компетенцій. О.Семенов зазначає, що проблема формування ціннісних орієнтацій, компетенцій учнів посилює акцент на компетентнісно-орієнтований підхід як основу системи професійної підготовки вчителів-словесників. [7, с. 36].

Системний підхід полягає в тому, що він дозволяє вивчати об'єкт, явище в динаміці, цілісності зв'язків між елементами об'єкта. В.Садовський зазначає, що при системному підході головна увага акцентується на аналізі цілісних інтегративних властивостей об'єкта. [7, с. 5]. Основними принципами системного підходу О.М. Семенов називає принципи цілісності, складності й організованості. Цілісність дозволяє визначити об'єкт у єдності компонентів і зв'язків; складність передбачає ієрархічність будови об'єкта, послідовне розчленування цілого на частини, розглянуті в єдності; організованість – це структурна впорядкованість об'єкта. [7, с. 26]. Ми приєднуємося до думки В.Володька, за якої сучасна педагогічна система повинна бути відкритою,

динамічною, не хаотичною, інваріантною та орієнтованою. І.Соколова за допомогою системного підходу наділяє компетентнісну модель системними ознаками, структурою, певними елементами і зв'язками між ними. Це робить її гнучкою і мобільною, а тому елементи можуть змінюватися або доповнюватися. [11, с. 196]. Саме з позицій системного підходу ми розглядаємо розроблену нами педагогічну технологію як єдину цілісність функціональної системи педагогічної взаємодії вчителя та учнів, націлену на максимальну актуалізацію і реалізацію їх особистісних функцій у педагогічному процесі, а також в ролі способу представлення відібраного змісту предмета у вигляді задач і способів їх розв'язання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Доцільність комунікативного підходу в навчанні іншомовної компетенції обґрунтовується в багатьох психолого-педагогічних і методичних розробках. О.О. Леонтьєв розглядав теоретичні положення, які характеризують цей підхід як “принцип комунікативної діяльності”, Ю.Й. Пассов досліджував “комунікативний метод навчання”, М.М. Вятютнев – “принцип активної комунікативності”, але всі вони розглядають оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування серед одних із головних завдань навчання іноземної мови.

В.Л.Скалкін вбачає кінцеву мету навчання в “оволодінні мовою як засобом спілкування, залученні учнів до сфери реального спілкування іноземною мовою як з позиції того, хто говорить, так і з позиції того, хто слухає” [9, с. 10]. Основним завданням під час навчання іншомовного спілкування У.Ріверс справедливо вважає виведення учнів на “автономний рівень використання мови” [9, с. 44].

Головними принципами комунікативного підходу є:

- ситуативність, близька до реальності;
- комунікативні дії студентів;
- єдність комплексного і диференційованого розвитку вмінь та навичок мовної діяльності.

Важливу роль відіграє комунікативна спрямованість навчання – установка володіти мовою з певною метою. Найуспішніше комунікативний підхід можна реалізувати за умови, що вся система навчання іноземної мови буде комунікативно спрямована (у поєднанні з іншими підходами). Тому одним з головних підходів нашого дослідження є комунікативний.

Виклад основного матеріалу. Гуманістичний підхід (про людину як відкриту природну істоту (створіння), що володіє внутрішньою свободою і потенціалом розвитку, носія діяльності, що структурує своє оточення). Основний напрям розвитку вищої школи в Україні сьогодні – це гуманізація освіти, тобто відображення в освітньому процесі тенденції гуманізації сучасного суспільства, в якому особистість людини визначається найвищою цінністю. Отже, підготовка майбутніх учителів повинна бути заснована на ідеї гуманізму, на потребі самої особистості майбутнього педагога у постійному й різнобічному самовдосконаленні. Формування професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій майбутніх учителів початкових класів повинна передбачати одночасний розвиток професійних здібностей особистості у навчально-виховному процесі. Ми підтримуємо погляд В.І. Лугового, який обґрунтовує концепцію відновлення педагогічної освіти України на засадах гуманізму, метою якої є формування особистості вчителя, який зможе реалізувати головну завдання освіти – всебічний розвиток людини як особистості і найвищої цінності суспільства – відповідно до тієї частини культурної спадщини, з якої він спеціалізується.

У Концепції особистісно-орієнтованої педагогічної освіти наголошується на педагогічній рефлексії процесу і результатів педагогічної діяльності як одній з найважливішій властивості педагога незалежно від спеціальності, яка ґрунтується на рефлексивно-психологічному підході. О.Б. Бігич виділяє орієнтацію професійної підготовки студента на рефлексію однією з провідних сучасних тенденцій професійної освіти. [2, с. 49]. Ще одна рефлексивна модель, згідно якої головною метою підготовки

вчителя є розвиток його професійного мислення з акцентом на педагогічній рефлексії, розроблена П.Хьорстом. [5, с. 44]. Він виділив три рівні педагогічної рефлексії. На першому рівні засвоюються і практично апробуються загальноприйняті професійні знання. На другому рівні вчитель критично осмислює адекватність принципів і критеріїв своєї діяльності. Третій рівень пов'язаний з завданням гармонійного поєднання критичного і творчого професійного мислення. Підготовка вчителя у ВНЗ, на думку П.Хьорста, має бути спрямована на формування у майбутнього вчителя педагогічної рефлексії першого рівня, стимулювання розвитку рефлексії другого рівня та розуміння цінності для професійного життя рефлексії третього рівня.

У нашому дослідженні рефлексивна діяльність спрямована на педагогічну практику студентів, де педагогічна рефлексія є однією з умов формування фахової компетентності майбутніх учителів іноземної мови початкових класів.

В умовах реформування вищої педагогічної освіти в Україні, націленого на підвищення її якостей, стандартизації професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови початкових класів, виникла проблема пошуку засобів, що забезпечать виконання цілей навчання. Таким, на нашу думку, є технологічний підхід до навчально-методичного забезпечення реального навчального процесу, як теоретичний орієнтир, що є частиною педагогічної науки, що вивчає і розробляє мету, зміст та методи навчання і проектує педагогічні процеси. У нашому дослідженні технологічний підхід є механізмом здійснення процесу формування фахової компетентності майбутнього вчителя іноземної мови початкових класів як сукупності мети, змісту, методів та засобів гарантованого досягнення результатів, що планувалися, за умови функціонування всіх особистісних, інструментальних та методологічних засобів.

Предметом педагогічної технології є конкретні практичні взаємодії вчителя та учнів у будь-якій сфері діяльності, що організовані на основі чіткого структурування, систематизації, програмування, алгоритмізації, стандартизації способів та прийомів навчання чи виховання, з використанням комп'ютеризації та технічних засобів, а також без них. У результаті досягається стійкий позитивний результат при засвоєнні учнями знань, умінь і навичок при формуванні соціальних норм поведінки.

Г.К. Селевко виокремлює в структурі педагогічної технології концептуальну основу, змістовну частину навчання, яка включає мету навчання, загальну і конкретну, та зміст навчального матеріалу, процесуальну частину (технологічний процес), що складається з організації навчального процесу, методів і форм навчальної діяльності учнів, методів і форм роботи вчителя, діяльності вчителя з управління процесом засвоєння матеріалу й діагностики навчального процесу [6, с. 25].

Будь-яка педагогічна технологія, її розробка та використання вимагають творчої активності як з боку вчителя, так і з боку учня, тому що вчитель залучає учнів до творчої участі в розробці технологічного інструментарію, до організації технологічно чітких форм виховання та навчання.

На думку В.О. Сластьоніна, під час використання педагогічних технологій важливу роль відіграє особистість педагога, що й відрізняє поняття “методика” та “педагогічна технологія”. Якщо перше розкриває процедуру використання комплексу методів та прийомів навчання й виховання без стосунку до діяча, який її виконує, то педагогічна технологія передбачає додання до неї особистості педагога в усьому різноманітті її прояву” [10, с. 34].

Завданнями педагогічних технологій у сфері навчання іноземних мов є :

- набуття міцних знань, умінь і навичок мови, яка вивчається;
- формування соціально-ціннісної поведінки;
- вміння оперувати технологічним інструментарієм;
- розвиток технологічного мислення;
- вміння виконувати самоосвітню діяльність у сфері іноземних мов;

- набуття технологічної дисциплінованості при навчанні та загальнокорисній праці.

Технології навчання іноземних мов умовно можна поділити на дві великі групи:

- когнітивно-орієнтовані технології (модель “від мови – до мовлення”);
- комунікативно-орієнтовані технології (модель “через мовлення – до мови”).

На думку М.К. Кабардова, до когнітивно-орієнтованих технологій навчання іноземних мов можна віднести методи, засновані на раціонально-логічному способі засвоєння мови (перекладацько-граматичний, аналітичний, свідомо-порівняльний тощо). До комунікативно-орієнтованих технологій, де створюються ситуації, наближені до природних умов засвоєння мови, він відносить натуральний, прямий, інтенсивний, сугестопедичний, комунікативний методи тощо [3, с. 32]. У нашому дослідженні ми дотримуємося другого типу технологій.

Висновки дослідників С.І. Архангельського, Н.Ф. Тализіної є для нас основоположними, оскільки будь-яка динамічна система здатна до функціонування завдяки дії двох механізмів: управління та регулювання. У навчанні всі дії педагога, як безпосередні, так і опосередковані (передача знань, формування умінь, навичок, повідомлення навчального матеріалу, розвиток ініціативного і творчого мислення) вважаються управлінням. Під регулюванням мається на увазі перебудова системи та методів навчання, вибір засобів та прийомів навчання, зміна в характері та знань, у темпі вивчення та ін. Технологію навчального процесу також складають певні фази і стадії, які послідовно змінюють одна другу або існують паралельно. Зміни у сполученні (поєднанні), характері або послідовності функціонування стадій, ступенів, етапів ведуть до зміни технології в цілому або у будь-якій її частині окремо.

Аналіз змісту технологій навчання Н.Ф. Тализіної та Д. Пратта показує, що їх компонентний склад багато в чому співпадає і стрижневими структурними одиницями являються цілепокладання; відбір змісту предметного матеріалу; діагностика, як вихідного стану, так і нового (отриманого); контроль, корекція.

Як бачимо, задачу побудови навчального процесу можна розглядати триєдиною:

- 1) інформаційну – планування інформаційних потоків;
- 2) психолого-педагогічну – прогнозування і корекція розвитку особистості;
- 3) кібернетичну – побудування схеми управління діяльністю учнів.

Із вище сказаного можна зробити висновки, що технологія навчання – це послідовність (строго упорядкована) операцій і процедур, що складають у сукупності цілісну дидактичну систему, реалізація якої в педагогічній практиці приводить до досягнення конкретних цілей навчання і виховання за оптимально короткі строки, з найменшою затратою педагогічних сил і засобів.

Розробляючи теорію педагогічної технології, російський дослідник В.М. Монахов вказує, що його педагогічна технологія виступає одним з актуальних і нових напрямків до проблеми конструювання дидактичного процесу. Працюючи технологічно, а значить системно, репродуктивно та ефективно, вчитель розвиває власну дидактичну компетенцію (її технологічну різновидність), оволодіває універсальним механізмом проектування логіки навчального процесу, розвиває особистісну і діяльнісну рефлексію, прогностичні здібності, творчість, професійну компетентність.

Аналіз історіографії питання про «педагогічну технологію» показав, що це полісемантичне поняття, яке вміщує в собі різні за змістом значення – від процедурного втілення компонентів педагогічного процесу у вигляді системи дій і можливості побудови педагогічної системи на основі певного переліку педагогічних прийомів до наукового проектування і реалізації проекту на практиці і способів реалізації конкретного педагогічного процесу шляхом виділення в ньому системи послідовних процедур та операцій.

Слід відзначити, що будучи фундаментальним ключовим поняттям сучасної філософської та соціальної думки, соціографічний феномен «технологія» не може

редукуватися до операційних складових. У наш час «педагогічна технологія» розглядається концептуально, як галузь педагогічної науки, що вивчає і розробляє мету, зміст, методи навчання, як така, що проектує освітні процеси та досліджує ірраціональні шляхи навчання; теоретично через опис логіки функціонування процесу у сукупності цілей, змісту, методів для досягнення результатів, що плануються; практично у вигляді проекту реально існуючого процесу навчання. І як справедливо відзначає Г.К. Селевко, будь-яка педагогічна технологія повинна задовольняти основні методологічні вимоги:

- мати наукову базу;
- спиратися на певну наукову концепцію;
- науково обґрунтовувати освітні цілі;
- володіти ознаками системи: проектувати логіку процесу, взаємозв'язок всіх частин, цілісність.

Висновки. Аналіз історії та сутнісних особливостей поняття «педагогічна технологія» вітчизняної і зарубіжної педагогічної думки дозволили нам сформулювати власне тлумачення досліджуваного феномена. Педагогічну технологію будемо розуміти як системне проектування навчального процесу з гарантованим досягненням поставленої мети, що сприяє розвитку особистості вчителя як особливого соціокультурного феномена, актуалізація його творчої діяльності, набуття особистісно значимого досвіду розв'язання лінгво-педагогічних задач формування його фахової компетентності.

Таким чином, розгляд сучасних тенденцій професійної освіти дозволив нам прийти до висновку про те, що найдоцільніше використовувати вищевказані підходи у процесі формування фахової компетентності майбутніх вчителів іноземної мови початкової школи.

Література:

1. Бігич О.Б. Формування у студентів методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи // Іноземні мови.- 2002.- № 2.- С. 27-31.
2. Бондаренко О.Ф., Бігич О.Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя іноземної мови для початкової школи // Іноземні мови.- 2002.- № 4.- С. 48-51.
3. Кабардов М.К., Арцишевская Е.В. Типы языковых и коммуникативных способностей и компетенций // Вопросы психологии. – 1996. – С. 21-23.
4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996. – К.: Юрінком. 1996. – 80 с.;
5. Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2002. – № 16. – С 3-9;
6. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності. – К: Вища школа, 1997. – 180 с.
7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М: Народное образование, 1998 – 256 с.
8. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: Монографія. – Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. – 404с.
9. Скалкин В.Л. Коммуникативные упражнения на английском языке: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1983. – 128 с.
10. Слостенин В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность. – М.: ИЧП “Изд-во Магистр”, 1997. – 224 с.
11. Соколова І.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями: Монографія /за ред. С.О. Сисоєвої // МОН України. АПН України. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. – Маріуполь – Д.: АРТ-ПРЕС, 2008. – 400 с.

В статтє проанализировано состояние проблемы профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка начальной школы в современном университете.

Автор анализирует современные тенденции и подходы формирования профессиональной компетентности студентов педагогических факультетов.

He article deals with the problem of future English primary school teacher professional training in the modern university. The author analyzes contemporary approaches to the forming of the students' professional competence at the pedagogical departments.

УДК 37.046.16

Постнікова Т. Є.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ (САМОСТІЙНА РОБОТА)

Пропонована стаття присвячена актуальній для сучасної педагогічної науки проблемі організації навчальної та виховної діяльності обдарованих студентів. З огляду на необхідність створення оптимальних умов для розвитку їхніх індивідуальних здібностей з метою забезпечення можливостей для самоактуалізації та самореалізації особистості майбутнього вчителя, у статті доводиться необхідність індивідуальної роботи як провідного напрямку розвитку обдарованого студента та визначаються можливі види самостійної роботи студентів.

Постановка проблеми. Потенціал обдарованих може проявитися достатньо виразно, якщо в основі освітньої технології лежить особистісно-зорієнтоване навчання (суб'єкт-суб'єктні стосунки між викладачем і студентом) [1, с. 119-120]. А самостійна робота – найбільш поширена форма роботи зі студентами, коли викладач з ними співпрацює індивідуально. Поряд з явищем самостійності з'являється явище самоактуалізації. Вона пов'язана з мотивацією, яка базується на потребах. „В основі лежать фундаментальні потреби, незадоволення яких призводить до неврозу. Потреба в самоактуалізації будується на фундаментальних потребах”, – переконують В. Міжерікова та М. Єрмоленко [3, с. 111]. Звідси постає **проблема**: організація навчальної та виховної діяльності обдарованих студентів з урахуванням можливості самоактуалізації та самореалізації. Цим і продиктована **актуальність** нашого дослідження: сучасне суспільство вимагає гармонійного розвитку особистості, який необхідний для отримання кваліфікованого і зацікавленого у своїй роботі фахівця.

Формулювання мети. Тому **мета** нашого дослідження: довести необхідність індивідуальної роботи як провідного напрямку розвитку обдарованого студента та визначити можливі види самостійної роботи для студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У процесі розробки теми особистісно-зорієнтованого навчання як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники розглянули чимало проблем. Це, зокрема, американські науковці: Е. Торенс, Дж. Ландрам, С. Кеплен; російські вчені: Б. Теплов, В. Панов, Н. Лейтес, В. Юркевич, А. Зимня, О. Ісаєва, Т. Хромова; вітчизняні дослідники: О. Кульчицька, Н. Шумакова, І. Волощук, В. Шепотько, І. Шевченко та інші.

Самостійна робота, на нашу думку, виявляється необхідною для нормального розвитку обдарованого студента.

Виклад основного матеріалу. Для підтвердження означеного припущення було проведено практичне дослідження серед студентів першого курсу факультету англійської мови Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов загальним числом 83 особи.

Доцільним для нашого дослідження видалося визначення професійних пріоритетів у студентів першого курсу за допомогою рангування. Їхня професійна мотивація визначалася, перш за все, можливістю займатися своєю улюбленою справою (61,44%). Це свідчить про те, що студентам необхідна робота „до душі”, в якій вони зможуть себе проявити.